

Resumé

Jens P. Høysgaard: Tredje universitetspedel og Danmarks største sprogforsker før Rask

Hans Basbøll
Syddansk Universitet

Jens Pedersen Høysgaard (1698-1773) var tredje pedel (ud af tre) ved Universitetet (i København) og endte sine dage som klokker og overgraver ved universitetskirken Trinitatis. Høysgaards samtidige professorer og andre af den tids VIP'er er stort set glemt i dag. Derimod huskes Høysgaard stadig som pioneren der som den første (1743, 1747) identificerede og analyserede det danske stød lingvistisk. Men ikke bare det: Han gav banebrydende beskrivelser også af andre sider af både det segmentale og prosodiske fonologiske system – og disses sammenhæng med retskrivningen – for dansk. Og faktisk heller ikke bare det: Han strukturerede sine store værker (1747, 1752, 1769) som et samlet system i fortløbende nummererede paragraffer, indbefattende såvel lydstruktur og retskrivning som syntaks og semantik. Og han var herudover en anerkendt matematiker og latinist.

I foredraget vil jeg trække nogle linjer frem til den største danske lingvist nogensinde, Rasmus Rask (1787-1832), der satte "Højsgård" meget højt og fulgte mange af hans principper i sin omfangsrigeste publikation, om retskrivningslære (1826). Også i andre henseender er Rask påvirket af Høysgaard.

Bibliografisk note

Høysgaards værker om dansk sprog er optrykt i:

Danske Grammatikere fra Midten af det syttende og indtil Midten af det attende Aarhundrede (udg. Henrik Bertelsen), i Bind IV (s. 185-488, 1920) og V (s. 1-550, 1923). København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (optrykt 1979).

Vigtig monografi om Høysgaard

Bertelsen, Henrik (1926) *Jens Pedersen Høysgaard og hans Forfatterskab*. København: Gyldendal.

Jeg har selv for nylig diskuteret Høysgaard i

Basbøll, Hans (2014) The Non-Stød Model in a Historical Perspective. *Language & Language Behavior = Jazyk i rečevaja dejatel'nost'* 14:40-46 [Special Issue Devoted to International Conference of the History of Language Sciences ICHoLS-12 St. Petersburg 2011]. St. Petersburg.

Basbøll, Hans & Viggo Bank Jensen (under udgivelse) "Rask: A linguistic giant between the 18th and 20th century", *Historiographica Linguistica*.

Basbøll, Hans (under udgivelse) Fonetikker. I bd. 1 af Hjorth, Ebba et al. (red., under udg.). *Dansk Sproghistorie*, bd. 1-6. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.